

Vergaderjaar 2007–2008

31 142

Wijziging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand in verband met de verlenging van de werkingsduur van die wet

Nr. 8

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN VERKEER EN WATER-STAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 19 december 2007

Op 21 november jl. heeft Uw Kamer gesproken over het wetsvoorstel Wijziging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand in verband met de verlenging van de werkingsduur van die wet. Daarbij is ook het voorgenomen gebruik van internetstemmen bij de waterschapsverkiezingen in 2008 aan de orde geweest. De staatssecretaris van BZK heeft toegezegd dat ik u daarover zou informeren. Daartoe strekt deze brief.

De herziening van de Waterschapswet

Onlangs is het voorstel van Wet modernisering waterschapsbestel door de Staten-Generaal aanvaard (Stb. 2007, 208). Door deze wet zijn onder andere de bepalingen over bestuurssamenstelling en verkiezingen in de Waterschapswet ingrijpend gewijzigd. Op grond van deze gewijzigde Waterschapswet dienen er in het najaar van 2008 in alle waterschappen tegelijk verkiezingen te worden gehouden met het oog op het aantreden van de nieuwe leden van het algemeen bestuur in januari 2009. Tevens zijn ingevolge de Waterschapswet de uitvoeringsbepalingen met betrekking tot de verkiezingen opgenomen in het Waterschapsbesluit (Stb. 2007, 497) Tot op heden ontbrak een wettelijke regeling, de verkiezingsprocedures werden vastgelegd in de bij provinciale verordening vastgestelde waterschapskiesreglementen.

Briefstemmen als hoofdregel, internetstemmen als tweede stemvorm

Bij het wettelijk regelen van de verkiezingsprocedure is de gangbare praktijk bij de waterschappen het uitgangspunt geweest. Sedert de inwerkingtreding van de Waterschapswet in 1992 vindt het stemmen bij de waterschapsverkiezingen in het algemeen plaats per brief. Dit briefstemmen is in de nieuwe wet gehandhaafd als hoofdregel.

Daarnaast heeft bij de waterschappen steeds de wens geleefd om de toegankelijkheid van de waterschapsverkiezingen te vergroten. Al in 1999 heeft daarom een aantal waterschappen naast het stemmen per brief de

mogelijkheid geboden de stem per telefoon uit te brengen. Verreweg de meeste kiesgerechtigden die van deze mogelijkheid gebruik hebben gemaakt waren zeer tevreden, maar het aantal kiezers dat per telefoon heeft gestemd viel tegen. Uit onderzoek was intussen gebleken dat internetstemmen positiever zou worden ontvangen dan het stemmen via de telefoon. Dit was voor het hoogheemraadschap van Rijnland aanleiding de mogelijkheden van het gebruik van internet bij de verkiezingen nader te onderzoeken. Op grond van de onderzoeken en uitgevoerde testen heeft het hoogheemraadschap besloten bij de verkiezingen van 2004 voor het gehele beheersgebied de kiezers de mogelijkheid te bieden de stem met behulp van internet uit te brengen. Het kiesreglement voor het hoogheemraadschap van Rijnland is door de provincie Zuid-Holland met het oog hierop aangepast. Ook het waterschap De Dommel besloot dat jaar zijn kiezers de mogelijkheid van internetstemmen te bieden, met gebruikmaking van de ervaringen en de expertise van Rijnland. Het onderdeel internetstemmen is tijdens deze verkiezingen probleemloos verlopen. In het totaal konden circa 2 miljoen stemgerechtigden stemmen tijdens de verkiezingen voor Rijnland en De Dommel. Van degenen die gestemd hebben, heeft 30% dit gedaan via internet.

In overleg met de waterschappen heeft mijn ambtsvoorganger besloten de mogelijkheid van internetstemmen in de gewijzigde Waterschapswet op te nemen, gezien de positieve ervaringen in 2004. Om die reden is in artikel 20, derde lid, van de wet voorzien in de mogelijkheid van het aanbieden van een tweede stemmethode met behulp van informatie- en communicatietechnologie, naast het briefstemmen. Deze tweede, facultatieve, stemvorm in de Waterschapswet omvat het internetstemmen. Vanwege de relatieve nieuwheid van deze stemvorm is het aanbieden ervan echter niet verplicht gesteld. Waterschappen dienen het briefstemmen aan te bieden, maar kunnen daarnaast ook internetstemmen aanbieden, mits zij in staat zijn ook met deze stemvorm te voldoen aan de in het Waterschapsbesluit gestelde vereisten t.a.v. stemgeheim, betrouwbaarheid en integriteit.

De ontwikkeling van de internetstemdienst

De waterschappen zijn in de afgelopen jaren verder gegaan met het ontwikkelen van het internetstemmen. Het Waterschapshuis, de stichting waarin de waterschappen samenwerken op ICT-gebied, heeft het internetstemmen gefaciliteerd voor kiezers in het buitenland bij de in 2006 gehouden Tweede-Kamerverkiezingen. De internetstemdienst is ook voor deze verkiezing uitvoerig getest en onderzocht. In april 2007 heeft de staatssecretaris van BZK het evaluatierapport van dit experiment aangeboden aan Uw Kamer (TK 2006–07, 30 800 VII, nr. 48). De belangrijkste uitkomst van de evaluatie is dat de kiezers in het buitenland vinden dat stemmen per internet toegevoegde waarde heeft boven het stemmen per brief. Naar de opvatting van deze kiezers maakt het de deelname aan de verkiezing toegankelijker.

Voor de waterschapsverkiezingen 2008 heeft de Unie van Waterschappen een projectorganisatie in het leven geroepen, die het Waterschapshuis opdracht heeft gegeven om de internetstemdienst verder te ontwikkelen en testen, in samenhang met het briefstemmen en de geautomatiseerde stemverwerking. Alle waterschappen nemen deel aan dit project. Op die manier kan er kostenefficiënt gewerkt worden. Ook met het oog op de landelijke publiciteit is het belangrijk dat alle waterschappen samenwerken en dezelfde keuze maken. Het voornemen van de waterschappen is om zowel briefstemmen als internetstemmen aan te bieden tenzij nieuwe testresultaten in de komende maanden aanleiding geven om daarvan af te zien.

Eind september 2007 is het rapport «Stemmen met vertrouwen» van de commissie Korthals Altes verschenen. Dit advies is uitgebracht op verzoek van de staatssecretaris van BZK en heeft betrekking op de verkiezingen die onder de Kieswet vallen. De waterschapsverkiezingen horen daar niet bij. Toch is het rapport ook voor de waterschapsverkiezingen relevant, gezien de algemene geldigheid van de aanbevelingen. De Adviescommissie definieert een achttal waarborgen voor het verkiezingsproces. Het rapport van de Adviescommissie geeft ook aan, dat het in de praktijk niet mogelijk is om aan alle waarborgen in absolute zin te voldoen. Het verkiezingsproces kent daarvoor teveel spanningsvelden. Er moet daarom altijd naar een balans worden gezocht.

In dit licht moeten ook de waterschapsverkiezingen worden gezien. Waterschapsverkiezingen komen vanuit een volledig andere traditie dan de verkiezingen binnen de algemene democratie. Zoals gezegd, is sedert de totstandkoming van de Waterschapswet in 1992 briefstemmen altijd het uitgangspunt geweest. Deze methode voldoet niet volledig aan de waarborgen die de commissie Korthals Altes heeft gedefinieerd. Zo is bij het briefstemmen de controleerbaarheid beperkt. Nadat het stembiljet in de brievenbus is gedeponneerd, is niet meer na te gaan of dit stembiljet daadwerkelijk wordt bezorgd en verwerkt. Ook het stemgeheim en de stemvrijheid (risico van familyvoting) kan niet worden gegarandeerd. In de praktijk van de waterschapsverkiezingen zijn er tot op heden echter geen aanwijzingen geweest dat dit tot problemen heeft geleid of tot bezwaren bij kiesgerechtigden. De afweging van de aanvaardbaar gebleken risico's tegen de voordelen van het briefstemmen (toegankelijkheid, uitvoerbaarheid verkiezingen en kosten) heeft geleid tot het besluit om op deze wijze verder te gaan. Daarbij is wel getracht met de nieuwe regeling de bovengenoemde bezwaren zoveel mogelijk te ondervangen. Zo biedt het Waterschapsbesluit een uitweg in het geval van familyvoting: iemand die zijn stem niet in vrijheid heeft kunnen uitbrengen, heeft de mogelijkheid naar het kantoor van het waterschap te gaan, daar vervangende stembescheiden op te vragen en ter plekke zijn stem opnieuw uit te brengen. De oorspronkelijk uitgebrachte stem is door het aanvragen van vervangende stembescheiden ongeldig geworden. Ook voor een ander bezwaar bij het briefstemmen, namelijk de mogelijkheid van misbruik van ontvreemde, verloren of zoekgeraakte stembiljetten door derden, is een oplossing gevonden. In het Waterschapsbesluit wordt de mogelijkheid geboden de kiesgerechtigde te verplichten op het stembiljet een niet identificeerbaar gegeven in te vullen. Indien dit gegeven niet of niet juist is ingevuld is de uitgebrachte stem ongeldig.

Het daarnaast aanbieden van internetstemmen vergroot, mits de techniek betrouwbaar is, de toegankelijkheid, de transparantie en de controleerbaarheid nog verder. Bij het uitbrengen van een stem per internet kan de kiezer bijvoorbeeld wel controleren of zijn stem is meegeteld. Binnen het project Landelijke Waterschapsverkiezingen hebben de waterschappen voorts besloten de internetstemvoorziening Open Source te maken. Het streven is dit uiterlijk zes maanden voor de verkiezingen van november 2008 gereed te hebben, zodat de transparantie en de controleerbaarheid maximaal kunnen zijn.

Het rapport «Stemmen met vertrouwen» is voor mij aanleiding om bij de wettelijk voorgeschreven evaluatie van de verkiezingen van het waterschapsbestuur het verkiezingsproces bij de waterschappen opnieuw te bezien. Ik zal daarbij uiteraard betrekken de keuzes die het kabinet zal maken bij de verdere implementatie van het kabinetsstandpunt naar aanleiding van het rapport van de Adviescommissie. Dit kan leiden tot aanpassing van het verkiezingsproces voor 2012.

Voor de waterschapsverkiezingen van 2008 ligt de procedure vast in de (recent gewijzigde) Waterschapswet en het bijbehorende Waterschapsbesluit. Het briefstemmen is daarbij zoals gezegd de hoofdregel. De enige beslissingsruimte die er nog is, betreft de keuze van de waterschappen om wel of niet internetstemmen aan te bieden naast het briefstemmen. Voorwaarde is uiteraard wel dat naar de laatste stand der techniek het internetstemmen betrouwbaar en transparant moet zijn, waardoor de zekerheid en de veiligheid van het verkiezingsproces kunnen worden gegarandeerd.

Uw zorg omtrent elektronische stemvormen is voor de waterschappen en voor mij aanleiding om de besluiten hieromtrent met extra grote zorgvuldigheid te nemen. Ik heb hierover regelmatig overleg met de Unie van Waterschappen.

De waterschappen hebben het systeem van internetstemmen de afgelopen jaren zeer uitgebreid laten testen in externe audits en zijn daar nog mee bezig. Deze aanpak leidt mij tot de conclusie dat de waterschappen de uiteindelijke beslissing om wel of niet internetstemmen aan te bieden zo goed mogelijk onderbouwd zullen nemen.

Het Waterschapsbesluit geeft mij de mogelijkheid tot het stellen van nadere regels omtrent de toe te passen stemvoorziening, waaronder de eis dat de voorziening wordt goedgekeurd door een onafhankelijke instantie. Uit oogpunt van zorgvuldige besluitvorming ben ik voornemens een deskundige en onafhankelijke instantie te vragen mij op basis van alle reeds uitgevoerde onderzoeken een oordeel te geven over de betrouwbaarheid van de stemvoorziening. De mogelijkheden hiertoe worden momenteel uitgewerkt.

Op deze wijze zullen de waterschappen en ik gezamenlijk, maar ieder vanuit onze eigen verantwoordelijkheid, tot een gedragen besluit komen inzake het aanbieden van internetstemmen en de toepassing van de door de waterschappen ontwikkelde stemdienst. Het internetstemmen zal alleen worden aangeboden, indien alle voorzienbare risico's redelijkerwijze uitgesloten kunnen worden.

De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat,
J. C. Huizinga-Heringa